

الگوی توانمندسازی مشاوران مدرسه

School Counselors Empowerment Model: A Qualitative

Loghman Ebrahimi
Kiumars Farahbakhsh
Masumeh Esmaaili
Hosien Salimi Bejestani

لقمان ابراهیمی*
کیومرث فرحبخش**
معصومه اسمعیلی***
حسین سلیمی بجستانی****

Abstract

The aim of the current study was to design a model to empower school counselors. This study was conducted using mixed methods. The population of this study consisted of administrators, counselors, teachers and students in western Azarbaijan. The sample of the study included 48 subjects in the academic year 2012-2013. For the qualitative part of the study, the samples were determined by Saturated Comments and for the quantitative part of the study, 370 subject were randomly selected. The data were collected through semi-structured interviews. After analyzing the obtained data, the initial model was designed and showed that intrapersonal factors predicted Vulnerability of Counseling Activities more than any other factors. This shows that among the traumatic factors, most of damages are related to intrapersonal factors such as consulting activities, i.e., school counselor's performance. Thus, development and introduction of an empowerment model for school counselors which can lead to improved performance in school counseling is suggested to modify these factors.

Keywords: school counseling activities, traumatic factors, empowerment of school counselors.

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی یک الگو برای توانمندسازی مشاوران در مدارس بود. این پژوهش به استفاده از روش‌های آمیخته انجام شد. جامعه‌ی این پژوهش مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان شاغل در آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی بود. نمونه بخش کیفی براساس اشباع نظرها ۴۸ نفر و نمونه بخش کمی به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای ۳۷۰ نفر انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه جمع‌آوری شدند و پس از تحلیل اطلاعات به دست آمده، الگوی اولیه طراحی گردید. یافته‌ها نشان داد که عوامل درون فردی بیشتر از عوامل بین فردی و فرافردی، آسیب‌پذیری فعالیت‌های مشاوره را پیش‌بینی می‌کند و این امر حاکی از آن است که در بین انواع آسیب‌ها بیشترین آسیب‌ها به حوزه‌ی درون فردی فعالیت‌های مشاوره، یعنی، عملکرد مشاوران مدرسه برمی‌گردد. بر همین اساس، تدوین و معرفی یک الگوی توانمندسازی برای مشاوران مدرسه که می‌تواند منجر به بهبود عملکرد مشاوره مدرسه شود برای تعدیل این عوامل ضرورت دارد.

واژه‌های کلیدی: فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه، عوامل آسیب‌زا، توانمندسازی مشاوران مدرسه.

مقدمه

انسان همواره هنگام تصمیم‌گیری‌ها مهم در زندگی و به منظور بررسی و ارزیابی تمامی جنبه‌ها موضوع موردنظر به راهنمایی و مشاوره با افراد با صلاحیت و کارآموده نیازمند است. راهنمایی در امر تحصیل نیز یکی از مواردی است که اگر از فردی متخصص و متعهد در امر آموزش و مشاوره کمک گرفته نشود ممکن است مسیر زندگی نوجوان به کلی تغییر یابد (شفیع آبادی، ۱۳۸۳). در این راستا، آموزش و پرورش و در راس آن مدرسه، نقش حساس و ارزشمندی در زمینه‌ی ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به دانش‌آموزان بر عهده دارد.

مشاوره‌ی مدرسه به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر و ضروری تجارب‌آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان (گالانت و ژائو، ۲۰۱۱)، ارائه یک فعالیت حرفه‌ای توسط فردی دارای صلاحیت در مدرسه است. مشاوران با ایجاد رابطه حسنه توأم با اعتماد، فرصتی برای دانش‌آموزان مشکل‌دار فراهم می‌سازند تا درباره‌ی مشکلاتشان صحبت کنند (کوپر، ۲۰۱۳). فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه در دو حیطه فعالیت‌های مستمر و ماهانه (پاتول، ۲۰۱۰؛ توکلی، ایزدی، مصطفی‌پور، فولادی و محمدخانی، ۱۳۸۶)، انجام می‌پذیرد؛ فعالیت‌های مستمر به مجموعه فعالیت‌های مشاور گفته می‌شود که جزو اصلی‌ترین وظایف مشاور است و مشاوره باید همواره در راستای تحقق این فعالیت‌ها در طول سال تحصیلی انجام وظیفه کند. از مهمترین این وظایف می‌توان به انجام مشاوره‌های فردی، گروهی، راهنمایی تحصیلی، شغلی و خانوادگی، مشورت‌دهی، هماهنگی، ارجاع و پیگیری اشاره نمود (اوبی، اوبی، مود و برنیک، ۲۰۱۲؛ انجمن آمریکایی مشاوره مدرسه^۱، ۲۰۱۲). فعالیت‌های ماهانه به عنوان مکمل فعالیت‌های مستمر بر حسب زمان و متناسب با آئین نامه‌ها و شیوه نامه‌های مربوط انجام می‌شود و اجرای صحیح و به هنگام این فعالیت‌ها موجب تحقق بخش مهمی از برنامه‌های راهنمایی و مشاوره در درون مدرسه خواهد شد (میلیتلو و جانسون، ۲۰۱۲؛ توکلی و همکاران، ۱۳۸۶).

مطابق با پژوهش و بررسی‌های انجام شده (برای مثال، افروز، ۱۳۸۹)، پراکندگی آئین نامه‌ها و دستورالعمل‌ها، جدید بودن برخی از نیروهای شاغل در مشاوره که هر سال به تعداد آنها افزوده می‌شود، بدعملکردی و انعطاف پذیری پایین برخی از مشاوران در انجام فعالیت‌های مشاوره و انجام فعالیت‌های غیرحرفه‌ای (توکلی و همکاران، ۱۳۸۶)، شناخت ناکافی از فرهنگ مدرسه و مدیریت ضعیف در زمانبندی اجرای فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه (لیترل و پترسون^۲، ۲۰۰۴، ترجمه زهراکار و سامی، ۱۳۹۲)، بی‌توجهی به آموزش‌های حرفه‌ای مرتبط با شغل خود، شاکی بودن برخی از دانش‌آموزان از عملکرد ضعیف برخی از مشاوران، افزایش تعداد دفاتر عقیم و بی‌حاصل مشاوره‌ی مدرسه و بی‌انگیزگی برخی از مشاوران و سپس پرداختن به امور غیرمرتبط با فعالیت‌های مشاوره (ابراهیمی، ۱۳۹۱)، فرسودگی شغلی در میان برخی از مشاوران و بسیاری از موارد دیگر انجام مطلوب فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه را با

-
1. American School Counselor Association(ASCA)
 2. Littrell, & Paterson

مشکل مواجه ساخته و بدنه‌ی مشاوره را در مدرسه تضعیف نموده و علیرغم تلاش‌های شایسته‌ای که تاکنون صورت گرفته، وضع موجود با وضع مطلوب فاصله‌ی قابل ملاحظه‌ای دارد. نتایج پژوهش‌های متعدد در خارج و داخل کشور (علوی، بوجاریان، تاجودین، ۲۰۱۲؛ وای چینگ، ۲۰۱۴؛ دوکانه‌ای‌فرد، شفیع‌آبادی و شریفی، ۱۳۸۷؛ شاه‌مرادی، فاتحی‌زاده و احمدی، ۱۳۹۰؛ بوسر، بوسر، گلادینگ و ویکرسون، ۲۰۱۲؛ اعلائی هره‌دشت، ۱۳۸۷؛ وانگ و دی ماتو، ۲۰۱۳؛ منعمی مطلق، ۱۳۸۷؛ شاطرلو و محمدیاری، ۲۰۱۱؛ مودو و جورج، ۲۰۱۳؛ توکلی، ۱۳۸۹) نیز موید وجود چنین عوامل آسیب‌زا و چالش برانگیز در مشاوره‌ی مدرسه است.

بنابراین، و با توجه به طبقه‌بندی‌های موجود از آسیب‌ها و چالش‌های فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه در پژوهش‌های مختلف از جمله طبقه‌بندی عوامل آسیب‌زای مشاوره‌ی مدرسه به عوامل درونی، بیرونی، فردی و سیستمی (لاو، ۲۰۰۹؛ آناگیوگو، نوکولو، انیامنه، انیاکیلو و یوموز لایک، ۲۰۱۳)؛ عوامل آسیب‌زای درون سازمانی و برون سازمانی (منعمی مطلق، ۱۳۸۷)، عوامل آسیب‌زای ساختاری و دیدگاهی (توکلی، ۱۳۸۹) می‌توان طبقه‌بندی دیگری از عوامل آسیب‌زای فعالیت‌های مشاوره را در سه بعد عوامل درون فردی^۱ (عوامل فردی مشاور)، بین فردی^۲ (عوامل آموزشگاهی) و فرافردی^۳ (عوامل سازمانی) معرفی نمود. هر چند در زمینه رفع این عوامل تلاش‌هایی از جمله تهیه و تدوین تقویم اجرایی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه توسط معاونت برنامه‌ریزی آموزش و پرورش به منظور جلوگیری از پراکندگی، قضاوت و اعمال نظر شخصی در انجام فعالیت‌های مشاوره انجام شده است اما ظاهراً کارساز نبوده است.

از طرفی، با توجه به تخصصی بودن فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه (لیترل و پترسون، ۲۰۰۴، ترجمه: زهراکار و سامی، ۱۳۹۲)، و از سوی دیگر، لزوم بهره‌مندی از توانمندسازی به عنوان یک روش موثر برای ارتقای بهره‌وری و عملکرد کارکنان (قربانی، عسگرزاده و عباسی، ۱۳۹۰)، تاکید بر توانمندسازی مشاوران به منظور بهبود عملکرد آنها و سپس ارتقای فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه امری ضروری و انکارناپذیر است. به هر حال، آموزش به عنوان یکی از ضروریات اساسی توانمندسازی منابع انسانی (بازرگان، خرزازی و جمالی‌فر، ۱۳۹۱) منجر به افزایش توانایی عملکرد می‌شود. عملکرد، مجموعه‌ای از اقدامات و فعالیت‌هایی است که توسط فرد برای رسیدن به مجموعه‌ای از اهداف شغلی انجام می‌شود. این متغیر متشکل از عوامل متعددی است که شامل مهارت‌های فردی، مهارت‌های مدیریتی و تخصصی است که بر عملکرد او تاثیر می‌گذارد (شکاری و حیدرزاده، ۱۳۹۰) و توانمندسازی، یعنی، داشتن مهارت و هنر انجام کارها با بالاترین حد کارایی توسط فرد، تالین که او و سازمان در جهت رسیدن به اهداف اثربخش باشند (صبغیان و آراسته، ۱۳۹۱؛ فرناندز و مولدوگازویو، ۲۰۱۳). عقیده‌ی به کاربردن توانمندسازی برای نقش مشاوران حرفه‌ای مدرسه و ارائه برنامه جامع و چندفرهنگی برای راهنمایی مدارس بیانگر امیدواری

-
1. intrapersonal
 2. interpersonal
 3. metapersonal

در جهت خدمت بهتر به دانش‌آموزان (صیادی، ۱۳۸۹) و باعث بهبود عملکرد شغلی (چیانگ و سی، ۲۰۱۲) و افزایش کیفیت کاری (صالح نیا، ۱۳۹۱؛ فرناندز و مولدوگازو، ۲۰۱۰) می‌شود. اشمید و جان (۲۰۰۷) کارآمدی توانمندسازی را به عنوان ساختاری برای برنامه‌ها و خدمات مشاوره‌ی مدرسه می‌داند. شفیع آبادی (۱۳۸۸) بیان می‌کند که توانمندسازی مشاوران در زمینه کمک به مراجعان برای خودشناسی، ارضای درست نیازها، تصمیم‌گیری مناسب و به موقع در موفقیت و رضایت شغلی اهمیت بسزایی دارد.

با توجه به مزایای متعدد توانمندسازی افزایش رضایتمندی افراد، احساس مثبت نسبت به شغل و خودشان (آزادمرزآبادی، ۱۳۹۱)، استفاده از تمام توان و شایستگی خود برای افزایش عملکرد (میرسون و کلین، ۲۰۰۷)، افزایش احساس تعهد و تعلق (جدی، ۱۳۸۸؛ حسینی نسب، مکائیلی منبع و اقبالی قاضی جهانی، ۱۳۸۹)، تسهیل نیل به اهداف، افزایش احساس مالکیت افراد نسبت به شغل خویش (حیدری، الهانی، کاظم نژاد و موذی، ۲۰۰۷)، کاهش استرس‌ها و تنش‌های محیط کار و بهبود شرایط ایمنی در محیط کار، بهبود عملکرد شغلی فرد (چیانگ و سی، ۲۰۱۲) و نهایتاً، افزایش بهره‌وری سازمان (اسلامی اندارگلی، حسین‌زاده و ایزانلو، ۱۳۹۲) موضوع توانمندسازی از موضوعات حائز اهمیت در حوزه مشاوره‌ی مدرسه محسوب می‌شود و با توجه به اینکه، علیرغم تلاش‌های صورت گرفته در خصوص ارتقای فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه (توکلی و همکاران، ۱۳۸۶)، الگوی جامع و فراگیری از حیثه وسیع مهارت‌های لازم برای مشاوران در انجام فعالیت‌های مشاوره‌ای در مدارس وجود ندارد. بنابراین، هدف این پژوهش طراحی الگوی بومی مبتنی بر بررسی فعالیت‌های جاری مشاوره‌ای در مدارس و وضع مطلوب این فعالیت‌ها در توانمندسازی مشاوران به منظور بهبود عملکرد آنها چیست؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

این پژوهش با توجه به ماهیت مسئله و هدف‌های پژوهش از نوع کاربردی و از نظر روش، به یکی از شیوه‌های ترکیبی به نام نظریه زمینه‌ای^۱ انجام شده است و به دنبال دستیابی به الگوی مناسب برای بهبود عملکرد مشاوران مدارس ایران بوده است. جامعه‌ی پژوهش شامل مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه سال تحصیلی ۹۲-۹۱ استان آذربایجان غربی بود، که برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی و اشباعی^۲ (اشباع نظر) استفاده گردید. ۴۸ نفر (۱۲ مدیر، ۱۶ مشاور، ۱۲ معلم و ۸ دانش‌آموز). در سه مرحله انجام گردید: در مرحله اول، ابتدا عوامل اجرایی مورد مطالعه (مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان) مشخص و سپس عملکرد مشاوران از نظر آنها بوسیله مصاحبه و پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت و عوامل آسیب‌زای فعالیت‌های مشاوره استخراج و

-
1. ground theory
 2. saturation

اطلاعات پیرامون این ابعاد و مؤلفه‌ها جمع‌آوری شد. در مرحله دوم، داده‌ها بر مبنای اطلاعات به دست آمده و طبقه‌بندی عوامل آسیب‌زا در ابعاد درون فردی، بین فردی و فرافرادی شاخص‌های مورد نظر الگوی اولیه طراحی گردید. و در مرحله سوم، بعد از طراحی اولیه الگو، پرسشنامه محقق ساخته جهت ارزیابی الگو و اعتبار سنجی آن به نظرخواهی متخصصان که شامل اساتید دانشگاه و صاحب نظران بودند گذاشته شد. پس از آن براساس نظر متخصصان فرم نهایی پرسشنامه جهت آزمون الگو طراحی و با روش میدانی و استفاده از نظر متخصصان و با بکارگیری تکنیک دلفی^۱ (۳۰ نفر اساتید دانشگاه، کارشناسان مشاوره و مشاوران مدارس) الگوی نهایی طراحی گردید.

این الگو به دنبال شناسایی عوامل آسیب‌زای فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و با استفاده از روش نظریه‌سازی از داده‌ها تدوین گردید. بدین صورت با استفاده از سوال‌های باز و نیمه ساختاریافته بصورت مصاحبه از مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان عوامل و مسائلی که به عنوان عوامل آسیب‌زا بر فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و نهایتاً توانمندسازی مشاوران تاثیر گذارند و لازم است به آنها توجه شود و نیز عواملی که لازم است به منظور تعدیل عوامل آسیب‌زا و بهبود عملکرد مشاوران مدارس به آنها داده شود از طریق کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی مشخص گردید و به عنوان مبنایی برای تدوین الگوی آموزشی قرار گرفتند.

ابزار اندازه‌گیری

برای جمع‌آوری داده‌ها به منظور تعیین شناسایی آسیب‌های فعالیت‌های مشاوران مدارس از مصاحبه فردی نیمه ساختار یافته استفاده گردید.

مصاحبه نیمه ساختار یافته. ابتدا با نظرات صاحب نظران به تهیه چهارچوب کلی مصاحبه نیمه ساختاریافته مبتنی بر شناسایی آسیب‌های فعالیت‌های مشاوران مدارس اقدام شد. محتوی مصاحبه‌ها بر مبنای نتایج مطالعه مقدماتی پژوهش و همچنین، اطلاعات بدست آمده از مطالعه مبنایی نظری و ادبیات مربوط به فعالیت‌های مشاوران مدارس و عوامل موثر بر عملکرد آنها تنظیم شد. محور اصلی سوال‌های مصاحبه در راستای کشف آسیب‌های فعالیت‌های مشاوران مدارس بود و سوال‌ها براساس مهمترین عوامل و مسایل مربوط به مشاوران مدارس که بر عملکرد آنها در مدارس تاثیر می‌گذارد، تنظیم گردید. مصاحبه‌ها با طرح موضوع پژوهش و سوال کلی در مورد فعالیت‌های مشاوران مدارس آغاز و براساس پاسخ‌های ارائه شده هدایت گردید. برای هر یک از گروه‌های نمونه (مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان) متناسب با جایگاه آنها در برنامه‌های مشاوره شروع مصاحبه تا حدودی متفاوت بود. به این ترتیب که به طور ثابت اولین سوال از مدیران این بود که «انتظار شما از فعالیت‌های مشاوران مدارس

1. delphi technique

چیست؟»، از مشاوران «چه عواملی را در عملکرد مشاوران مدارس مؤثر می‌دانید؟»، از معلمان «نقش و جایگاه فعالیت‌های مشاوران در مدارس چیست؟» و از دانش‌آموزان «انتظار دارید مشاوران مدارس دارای چه ویژگی‌هایی باشند؟». در ادامه سوال‌های بعدی مبتنی بر پاسخ‌های مشارکت‌کننده پرسیده شد؛ مانند «اشاره‌ای به عوامل فردی مشاوران کردید، می‌توانید در این مورد بیشتر توضیح دهید.» یا «منظور شما از عوامل شخصیتی که مطرح کردید چیست؟ و چگونه بر عملکرد مشاوران مدارس تاثیر می‌گذارد؟». زمانی که مشارکت‌کننده از موضوع اصلی فاصله می‌گرفت با طرح جمله‌های هدایت‌کننده مثل «موضوع عوامل روانشناختی و درون فردی مشاوران که مطرح کردید بسیار مهم است. میشه در این زمینه بیشتر صحبت کنید»، یا «صحبت‌های شما در مورد ویژگی‌های سازمانی مشاوران بسیار جالب بود. اگه میشه برگردیم به همان موضوعات و در مورد آن‌ها بیشتر صحبت کنیم.» سعی می‌شد به موضوع اصلی هدایت گردد. مدت هر مصاحبه با توجه به شرایط، میزان تحمل و علاقه‌ی مشارکت‌کنندگان بین ۴۵ تا ۷۵ دقیقه در نظر گرفته شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی پژوهش از تحلیل محتوا به شیوه گراندد تئوری یا نظریه زمینه‌ای استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول شماره ۱ آسیب‌های شناسایی شده در حیطه‌ی عوامل درون فردی، بین فردی و فرافردی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و راهکارهای عملیاتی در زمینه تعدیل آسیب‌ها و ارتقای عملکرد مشاوره‌ی مدرسه ارائه شده است.

آسیب‌شناسی صورت گرفته در پژوهش و نتایج حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام شده نشان می‌دهد که بیشترین آسیب‌ها از ناحیه عوامل درون فردی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه بوده و مطابق با استانداردهای علمی موجود در متون علمی، پیشینه و ادبیات پژوهشی موضوع و همچنین، تجارب قبلی پژوهشگر عوامل آسیب‌زای درون فردی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه بیشترین آسیب‌ها را به فعالیت‌های مشاوره در حوزه‌های مشاوره، مشورت‌دهی، راهنمایی، هماهنگی، ارجاع و پیگیری وارد نموده است به طوری که عملکرد مشاوره مدرسه بواسطه ضعف عملکردی مشاور و آسیب‌های درون فردی ناشی از مشاور مدرسه به طور قابل توجهی تحت تاثیر قرار گرفته، جایگاه واقعی خود را از دست داده و به حاشیه کشیده شده است.

جدول ۱

آسیب‌های شناسایی شده در حیطه‌ی عوامل درون فردی، بین فردی و فرافردی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و راهکارهای عملیاتی در زمینه تعدیل آسیب‌ها و ارتقای عملکرد مشاوره‌ی مدرسه

عوامل آسیب‌زا	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راه کارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
عوامل درون فردی	غیرمرتبط بودن رشته تحصیلی مشاوران مدرسه با تخصص‌های روانشناسی و مشاوره	نیازسنجی آموزشی و مهارتی مشاوران مدارس و طراحی برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی آنها. آموزش مهارت‌های مشاوره‌ای به مشاوران مدرسه به ویژه نیروهای جدیدالاستخدام مطابق با استانداردهای موجود در مشاوره‌ی مدرسه (ASCA, 2012). تغییر نگرش مشاوران از طریق برگزاری جلسات گروهی به منظور آشناسازی مشاوران با تاثیرگذاری فعالیت‌های مشاوره در مدارس.	دوره‌های آموزشی
	نگرش منفی مشاوران به مشاوره و نقش مثبت آن به دلایل مختلف از جمله خودپنداره ضعیف مشاوران و انعطاف پذیری پایین آنها	آموزش بازسازی ذهنی و ثبات هیجانی و بدنبال آن ارتقای خودآگاهی و هویت حرفه‌ای مشاوران مدرسه. آموزش کاهش احساس خودپنداره منفی و ارتقای خودارزشمندی و خودپنداره شغلی مشاوران با استفاده از جلسات گروهی مبتنی بر رویکردهای توانمندسازی به ویژه رویکرد توانمندسازی شغلی و حرفه‌ای شفیع آبادی (مدل چندمحوری شغلی). توانمندسازی مشاوران از طریق جلسات آموزشی مبتنی بر رویکردهای توانمندسازی موجود (از جمله سازه‌های اثربخش) به منظور ارتقای عملکرد آن‌ها و پیشگیری از فرسودگی شغلی مشاوران.	دوره‌های آموزشی
	موانع شخصی و اخلاقی مشاوران مدرسه از جمله ناتوانی در رازداری	آشناسازی مشاوران مدرسه با اصول اخلاق حرفه‌ای مشاوره (از جمله رازداری و ارجاع) و به ویژه اصول حرفه‌ای مشاوره‌ی مدرسه براساس مدل ASCA و مرام نامه اخلاقی مشاوران مدرسه (حاج بابایی، ۱۳۹۲).	دوره‌های آموزشی
	کمبود مهارت‌های علمی و عملی مشاوران مدرسه در زمینه‌های مختلف از جمله ناتوانی در آسیب شناسی و برنامه‌ریزی	آموزش مهارت‌های ارتباطی، آموزش فنون و روش‌ها مشاوره با دانش‌آموزان، آموزش مصاحبه‌ی مشاوره‌ای و آموزش شیوه‌های شناسایی و تشخیص مشکلات دانش‌آموزان و برنامه‌ریزی برای رفع آن‌ها. آموزش مطالعه‌ی فرهنگ مدرسه به مشاوران مدرسه و شیوه‌های ارائه خدمات مشاوره‌ای مبتنی بر فرهنگ خاص آن مدرسه و توانمندسازی مشاوران در خصوص ثبات عملکردی.	دوره‌های آموزشی

عوامل آسیب‌زا	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راه کارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
	همکاری و تعامل عوامل اجرایی مدرسه در اجرای برنامه‌های مشاوره	ایجاد زمینه‌های همکاری و تعامل عوامل اجرایی مدرسه از طریق جلسات شورای دبیران. ارتقای نقش مشاوره‌ای معلمان در مدرسه به ویژه در مدارس ابتدایی و راهنمایی به عنوان رابط‌های مشاوره. برنامه ریزی و اجرای برنامه‌های مدرسه و پرهیز از تداخل برنامه‌های مشاوره با سایر برنامه‌های مدرسه. آموزش شیوه‌های مناسب و اصولی ارجاع دانش‌آموزان به مشاوره از سوی معلمان و مدیران مدرسه و احترام به اصول اخلاق حرفه‌ای مشاوران مدرسه. قراردادن فعالیت‌های مشاوره در جدول زمانبندی برنامه‌های مدرسه.	دوره‌های آموزشی
	موانع ارتباطی و ساختاری مشاوره در مدرسه و مدیریت ضعیف مدیران مدارس	اختصاص فضای مناسب و مطلوب مشاوره‌ای با تمام تجهیزات و امکانات مشاوره‌ای موردنیاز در اوایل سال تحصیلی. اختصاص وقت، مکان، امکانات و منابع مورد نیاز ضروری است. ارتقای جایگاه مشاوره‌ی مدرسه از طریق برگزاری جلسات متعدد مشاوره‌ای از سوی مدیران مدارس. آشناسازی مشاوران با فرهنگ خاص مدرسه در ابتدای سال تحصیلی. ایجاد فضای حمایتی از فعالیت‌های مشاوره‌ای در مدرسه از سوی عوامل اجرایی مدرسه. زمینه سازی برای حضور مشاوران مدرسه در برنامه‌های آموزش خانواده، جلسات انجمن اولیا و مربیان و غیره و کمک به ارتقای جایگاه مشاوره در مدرسه. ترغیب دانش‌آموزان به دریافت خدمات مشاوره‌ای از سوی مدیران و معلمان مدارس. پیشنهاد آموزش‌های ضمن خدمت برای مدیران به منظور ارتقای دانش و آگاهی آنها از خدمات مشاوره‌ی مدرسه و تغییر نگرش عوامل اجرایی مدرسه به فعالیت‌های مشاوره.	دوره‌های آموزشی
	فرهنگ مدرسه، فضا و جو نامطلوب حاکم بر مدرسه	ایجاد زمینه‌های مساعد ابتکار و خلاقیت و تفویض اختیار و آزادی عمل بیشتر به مشاوران از سوی مدیران و معلمان مدرسه. خدمات مشورتی به والدین و ارباب رجوع در مدرسه به مشاوران مدرسه واگذار شود تا ضمن کمک به تغییر نگرش والدین به فعالیت‌های مشاوره مدرسه، خدمات تخصصی‌تری به آنها و دانش‌آموزان ارائه شود.	دوره‌های آموزشی
	نگرش منفی عوامل اجرایی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه		

عوامل آسیب‌زا	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راه کارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
حمایت و پشتیبانی ضعیف مسئولان آموزش و پرورش از برنامه‌های مشاوره	حمايت و پشتيباني ضعيف مسئولان آموزش و پرورش از برنامه‌های مشاوره	اختصاص بودجه و اعتبار کافی به فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		بکارگیری نیروهای توانمند و متخصص به عنوان مشاور مدرسه در تمامی مقاطع تحصیلی که نماینده ساخت قومیتی جامعه مورد نظر باشد.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		ایجاد زمینه‌های ارتباطی بین مشاوران مدارس و متخصصان روانشناسی و مشاوره در مناطق و استان و کشور.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
نظارت و ارزشیابی ضعیف از نحوه اجرای فعالیت‌های مشاوره	نظارت و ارزشیابی ضعیف از نحوه اجرای فعالیت‌های مشاوره	حمایت جدی از مراکز و هسته‌های مشاوره در مناطق مختلف.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		بکارگیری شیوه‌های انگیزشی مختلف به منظور نگهداری نیروهای متخصص در مشاوره‌آموزش و پرورش و جلوگیری از خروج آنها از نظام‌آموزش و پرورش.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
نامشخص بودن ساختار و نقش مشاوره در مدارس	نامشخص بودن ساختار و نقش مشاوره در مدارس	ارزیابی و نظارت علمی و مستمر از عملکرد مشاوره‌ی مدرسه از سوی فرد یا افرادی متخصص از جمله سرگروه مشاوره منطقه	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		پرهیز از نظارت و ارزیابی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه توسط مدیران مدارس.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		تدوین و تهیه آئین‌نامه‌ها، استانداردها و دستورالعمل‌های شفاف و روشن از فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و نحوه‌ی اجرای آن همانند بسیاری از فعالیت‌های آموزشی. شفاف‌سازی نقش و عملکرد مشاوران مدرسه توسط متخصصان این حوزه و تهیه چهارچوب‌های لازم برای آن.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
ضعف در ارتباط با سایر منابع یاری‌رسان برون سازمانی به مشاوره	ضعف در ارتباط با سایر منابع یاری‌رسان برون سازمانی به مشاوره	تدوین یک الگوی مشخص و جامع مشاوره‌ی مدرسه به منظور پیشگیری از گرایش عمل کردن (تک بعدی) برخی از مشاوران مدرسه.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		ایجاد برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های مدیرانه در چهارچوب برنامه‌ریزی آموزشی کشور برای ارتقای جایگاه مشاوره و نقش آن در سطح مدارس و جامعه.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		مشخص نمودن اهداف آموزش و پرورش در زمینه استفاده از مشاوران مدرسه.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		ایجاد پل ارتباطی آموزش و پرورش با سایر منابع برون سازمانی یاری‌رسان به دانش‌آموزان از قبیل مراکز تخصص مشاوره و روانشناسی، بهزیستی، کمیته امداد، دادگستری، نیروی انتظامی.	سیاست‌گذاری‌های سازمان
		تبادل نظر و توافق نظر مشاوران مدرسه در مورد کیفیت نظام مدیریت برنامه‌ها با سایر متخصصان مشاوره و روانشناسی.	سیاست‌گذاری‌های سازمان

در جدول ۲ آسیب‌های شناسایی شده در حیطه‌ی فعالیت‌های تخصصی مشاوره‌ی مدرسه و راهکارهای عملیاتی در زمینه تعدیل آسیب‌ها و ارتقای عملکرد مشاوران مدرسه ارائه شده است.

جدول ۲

آسیب‌های شناسایی شده در حیطه‌ی فعالیت‌های تخصصی مشاوره‌ی مدرسه و راهکارهای عملیاتی در زمینه تعدیل آسیب‌ها و ارتقای عملکرد مشاوران مدرسه

محوه‌های مشاوره مدرسه	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راهکارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
محوه	ضعف در انجام شیوه‌های مشاوره فردی و گروهی	توانمندسازی مشاوران در حوزه مشاوره‌ی فردی و گروهی: مشاوران مدرسه مهارت‌های لازم برای مشاوره با دانش‌آموزان (مهارت‌های ارتباطی، مصاحبه‌ی مشاوره‌ای، فنون و روشهای مشاوره و غیره) به شیوه فردی را کسب کنند.	دوره‌های آموزشی مشاوران مدرسه مهارت‌های مشاوره گروهی به مشاوران مدرسه: آموزش مهارت‌های لازم برای مشاوره سازشی با دانش‌آموزان به شیوه گروهی را کسب کنند.
	فقدان مهارت‌های لازم برای راهنمایی و مشاوره‌های تحصیلی به دانش‌آموزان	آشناسازی مشاوران مدرسه به نظریه‌های مختلف مشاوره و فنون و روش‌های هر نظریه با تاکید بر کاربرد آنها در مشاوره با دانش‌آموزان.	دوره‌های آموزشی آشناسازی مشاوران مدرسه به نظریه‌های مختلف مشاوره و فنون و روش‌های هر نظریه با تاکید بر کاربرد آنها در مشاوره با دانش‌آموزان.
	فقدان مهارت‌های لازم برای راهنمایی و مشاوره‌های تحصیلی به دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران در حوزه مشاوره‌ی تحصیلی: مشاوران مدرسه مهارت‌های لازم برای انجام مشاوره تحصیلی با دانش‌آموزانی (برنامه ریزی، شیوه‌های صحیح مطالعه، کنترل اضطراب امتحان، مدیریت زمان، یادداشت برداری و غیره) به شیوه‌های فردی و گروهی را کسب کنند.	دوره‌های آموزشی تحلیل نتایج دانش‌آموزان برای اطمینان از وضعیت تحصیلی هر یک از آنها و برنامه ریزی‌های لازم، هدف‌گذاری و اجرای فعالیت‌هایی برای برداشتن شکاف‌ها.
محوه	فقدان اطلاعات شغلی و حرفه‌ای مشاوران مدرسه و نحوه ارائه آن به دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران در حوزه راهنمایی شغلی و حرفه‌ای: مشاوران مدرسه مهارت‌های لازم برای ارائه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای به دانش‌آموزان (آشنایی با رشته‌های دانشگاهی و مشاغل متعدد، وضعیت بازار کار و شیوه‌های ارائه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای و غیره) را کسب کنند.	دوره‌های آموزشی رشته‌های دانشگاهی و مشاغل متعدد، وضعیت بازار کار و شیوه‌های ارائه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای و غیره) را کسب کنند.

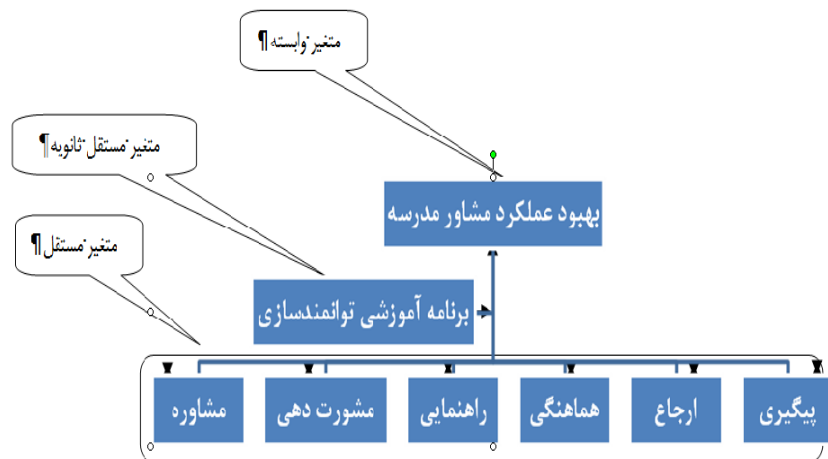
محو‌ره‌های مشاوره مدرسه	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راهکارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
	فقدان مهارت‌های لازم برای انجام مشاوره خانواده با دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان	توانمندسازی مشاوران در حوزه مشاوره‌ی خانواده: مشاوران مدرسه مهارت‌های لازم برای انجام مشاوره خانواده با والدین دانش‌آموزان (دیدگاه سیستمی به مشکلات دانش‌آموزان و شیوه‌های انجام مشاوره خانواده و غیره) را کسب کنند. آموزش مهارت‌های لازم برای اجرای مطلوب برنامه‌های آموزش خانواده به مشاوران مدرسه و کمک به تغییر نگرش خانواده‌های به مشاوره‌ی مدرسه و به دنبال آن زمینه‌سازی برای حضور پررنگ والدین در مدارس.	دوره‌های آموزشی
	فقدان مهارت‌های ارتباطی و مشاوره‌ی والدین دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران در حوزه مشاوره‌ی والدین از طریق آموزش مهارت‌های ارتباطی و مشاوره‌ی والدین دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف. آشناسازی مشاوران مدرسه با اطلاعات تخصصی و جامع درباره‌ی موضوعات مختلف خانواده و والدین و دانش‌آموزان به منظور بهبود خدمات مشاوره‌ی مشاوران مدرسه و ارائه آنها به والدین.	دوره‌های آموزشی
	ضعف در مشاوره با کارکنان مدرسه به منظور کمک به دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران مدرسه در حمایت سیستمی از مدرسه و استفاده از شیوه‌های نوین مشاوره با کارکنان مدرسه و سایر اعضای جامعه برای کمک به دانش‌آموزان. تشکیل کمیته‌های مشاوره‌ی مدرسه و ارائه نتایج فعالیت‌های مشاوره به شورای مشاوره‌ی مدرسه و به دنبال آن کمک به تغییر نگرش‌ها به مشاوره‌ی مدرسه.	دوره‌های آموزشی
	ضعف در مهارت‌های آموزشی و شیوه‌های متنوع آموزش به دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران مدرسه در زمینه آموزش مهارت‌های تحصیلی، مهارت‌های زندگی، مهارت‌های شغلی به دانش‌آموزان. آگاهی به ماهیت آموزشی نقش‌های مشاوره‌ی مدرسه و تاکید بر مداخلات کلاسی و کنفرانس‌ها و جلسات بین مشاور، والدین و دانش‌آموز. توانمندسازی مشاوران مدرسه به انجام پژوهش‌ها و ایجاد ساختارهایی برای توسعه خدمات و فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه از طریق آموزش شیوه‌های اقدام پژوهی به مشاوران مدرسه.	دوره‌های آموزشی
	ضعف در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان براساس استانداردهای موجود	توانمندسازی مشاوران مدرسه و ارتقای دانش آنها در زمینه اجرا و تفسیر آزمون‌های نوین مشاوره‌ی به منظور کمک به هدایت تحصیلی دانش‌آموزان براساس دستورالعمل‌ها و اصول هر یک از آزمون‌ها. ارتقای سطح علمی کاربردی مشاوران مدرسه مطابق با راهبردهای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. آشناسازی مشاوران مدرسه با نرم افزار مشاوره مدرسه و نحوه استفاده از پرونده الکترونیکی مشاوره و جایگاه آن در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان.	دوره‌های آموزشی

محوه‌های	آسیب‌های	اقدامات لازم
مشاوره مدرسه	فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راهکارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)
	ضعف در مهارت‌های ارتباط غیرمستقیم با دانش‌آموزان	توانمندسازی مشاوران مدرسه در شیوه‌های مختلف و متنوع ارائه خدمات مختلف راهنمایی به دانش‌آموزان از جمله صندوق مکاتبه با مشاور.
	تداخل برنامه‌های مشاوره با سایر برنامه‌های آموزشی و پرورشی در مدرسه	آشناسازی مشاوران مدرسه با نحوه زمانبندی فعالیت‌های مشاوره در سطح مدرسه و جلوگیری از تداخل برنامه‌ها براساس تقویم زمانبندی فعالیت‌های مشاوره در دو حیطة ماهانه، مستمر و طراحی و اجرای طرح سالانه مشاوره‌ای. توانمندسازی مشاوران مدرسه در زمینه اولویت‌بندی فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه و برنامه‌ریزی برای اجرای آن‌ها و به دنبال آن افزایش اقتدار مشاوران مدرسه برای اجرای برنامه‌های مشاوره و همچنین، پرهیز از کارهای اضافی و غیرتخصصی. مشارکت فعال در تصمیم‌گیری‌های مدرسه و برنامه‌های خاص آن.
		توانمندسازی مشاوران مدرسه در زمینه ارزیابی فعالیت‌های مشاوره و عملکرد خود در مدرسه و ارائه نتایج فعالیت‌های مشاوره به شورای مشورتي مدرسه و کمک به تغییر نگرش‌ها به مشاوره‌ی مدرسه. ارزیابی سالانه فعالیت‌های مشاوره به منظور ایجاد تغییرات لازم در برنامه‌ها برای سال‌های آینده. توانمندسازی مشاوران مدرسه و ارتقای آگاهی آنها نسبت به ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در مدرسه، خانه و جامعه و شناسایی و بکارگیری آنها برای کمک به دانش‌آموزان.
	ناتوانی مشاور مدرسه در استفاده از ظرفیت‌های موجود در مدرسه	توانمندسازی مشاوران مدرسه در زمینه آسیب شناسی و تحلیل نتایج برنامه‌های راهنمایی و مشاوره و تلاش برای بهبود نتایج آن. کسب توانایی جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اطلاعات از محیط آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان. آگاه‌سازی مشاوران مدرسه در زمینه عوامل بیرونی موثر بر فعالیت‌های مشاوره در محیط مدرسه از جمله سبک و رویکردهای متفاوت مدیریتی، روحیه همکاری کارکنان مدرسه و والدین، محیط پیرامونی و غیره که آمادگی مشاوران را برای کار در چنین شرایطی بیشتر می‌سازد.

محو‌ره‌های مشاوره مدرسه	آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره (مشکلات)	راهکارها (شاخص‌های الگوی تدوین شده پژوهش)	اقدامات لازم
		ایفای نقش رهبری در برنامه‌های مشاوره و محیط مدرسه و بکارگیری افراد شایسته و دارای صلاحیت برای آموزش برنامه‌های راهنمایی و مشاوره از جمله برنامه بهداشت روان، معرفی مشاغل و غیره.	
	ناتوانی در ارتباط با منابع برون سازمانی یاری‌رسان به دانش‌آموزان	آشناسازی مشاوران مدرسه با منابع درون سازمانی و برون سازمانی یاری‌رسان به دانش‌آموزان و آگاهی از نحوه ارتباط با آنها و خدمات این منابع به دانش‌آموزان و برنامه‌های مشاوره.	دوره‌های آموزشی
		آموزش مشاوران مدرسه در زمینه نحوه پیگیری نتایج ارجاع دانش‌آموزان به سایر منابع یاری‌رسان و آشنایی با نحوه استفاده از نتایج ارجاع در کمک به دانش‌آموزان و والدین و مدرسه.	
		آموزش مشاوران مدرسه در زمینه ارتقای توانایی تشخیص مشکلات دانش‌آموزان و شناسایی موارد موردنیاز به منظور ارجاع به منابع یاری‌رسان.	
	ضعف در سیستم ارجاع دانش‌آموزان	آشناسازی مشاوران مدرسه با اصول اخلاق حرفه‌ای و آشنایی با سیستم ارجاع دهی دانش‌آموزان و رعایت اصول آن. داشتن یک فرآیند منسجم و موثر ارجاع از سوی مدیران، معلمان و سایر پرسنل مدرسه.	دوره‌های آموزشی
		تواناسازی مشاوران مدرسه نسبت به شیوه‌های پیگیری مسایل و مشکلات دانش‌آموزان در سطح فردی، خانوادگی، مدرسه و جامعه و آشناسازی مشاوران با مهارت‌های لازم برای شیوه‌ی پیگیری نتایج جلسات مشاوره با دانش‌آموزان و خانواده‌ها در طول سال تحصیلی.	دوره‌های آموزشی
	پیگیری‌های ضعیف یا فقدان پیگیری از مشکلات دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی	توانمندسازی مشاوران مدرسه نسبت به ارزشیابی برنامه‌های راهنمایی و آموزشی مدرسه و ارائه بازخوردهای لازم به عوامل اجرایی مدرسه.	

مطالعه و بررسی متون علمی در خصوص مهمترین استانداردهای مشاوره در مدرسه، یعنی، مشاوره، مشورت، هماهنگی، ارجاع و پیگیری (شفیع آبادی، ۱۳۸۳؛ سلیمی بجستانی، ۱۳۸۷) و همچنین، توانمندسازی حرفه‌ای مشاوران الگویی در پنج بعد طراحی شد. برخی دیگر از موارد آن مورد تایید

متخصصان قرار نگرفت و با نظر آن‌ها با سایر ابعاد ادغام شدند. در این پژوهش، یک مدل نظری اولیه طراحی شد که در واقع نوعی مدل ابتکاری و بومی متناسب با فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه است. الگوی مفهومی توانمندسازی مشاوران مدارس مطابق شکل زیر ارائه گردید.

مدل ۱

الگوی مفهومی توانمندسازی مشاوران

بحث

با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل محتوای مصاحبه‌های انجام شده با مدیران، مشاوران، معلمان و دانش‌آموزان در خصوص آسیب‌های فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه مشخص گردید که عوامل درون فردی بیشتر از سایر عوامل (بین فردی و فرافردی) آسیب‌پذیری فعالیت‌های مشاوره را پیش بینی کند و این امر حاکی از آن است که در بین انواع آسیب‌ها بیشترین آسیب‌ها به حوزه‌ی درون فردی فعالیت‌های مشاوره، یعنی، عملکرد مشاوران مدرسه برمی‌گردد.

از سوی دیگر، با توجه به پیشنهادهای ارائه شده از سوی مصاحبه شونده‌گان سعی شد تا بر این اساس ویژگی‌های الگوی مفهومی پژوهش تعیین شود. در الگوی مورد نظر، بر آسیب‌پذیری فعالیت‌های مشاوره در مدارس از سوی عوامل آسیب‌زای درون فردی و تعدیل‌پذیری عوامل آسیب‌زا از طریق ارتقای مولفه‌های بعد درون فردی در زمینه‌های علمی، عملی، تجربی، مهارتی، ویژگی‌های شخصیتی، مسایل عاطفی و شناختی، انگیزه و علاقه فرد مشاور بر اساس یافته‌های پژوهش کیفی مبتنی بر روش نظریه سازی از داده‌ها به منظور بهبود عملکرد در خصوص فعالیت‌های مشاوره‌ی مدرسه تاکید شده است. منظور از آسیب‌پذیری این است که فعالیت‌های مشاوره در مدارس تحت تاثیر سه عامل درون فردی، بین

فردی و فرافردی قرار دارد که هر گونه اختلال یا ضعف در ابعاد سه‌گانه می‌تواند این فعالیت‌ها را تحت تاثیر خود قرار داده و منجر به ضعف عملکردی در این حوزه شود. لذا، با توجه به اینکه مطابق با یافته‌های بخش کیفی پژوهش و نتایج بدست آمده از مصاحبه، عوامل آسیب‌زای درون فردی بیشترین نقش را در آسیب‌پذیر بودن فعالیت‌های مشاوره در مدارس داشته است تاکید بر تعدیل‌پذیری این عوامل مورد توجه است. یکی از بهترین راهبردها برای تعدیل عوامل آسیب‌زای درون فردی، ارتقای مولفه‌های این بعد است که از طریق آموزش برنامه تدوین شده مبتنی بر توانمندسازی مشاوران ضمن تعدیل عوامل آسیب‌زا و ارتقای مولفه‌های بعد درون فردی، بهبود عملکرد مشاوران در مدارس مورد انتظار است. پیش‌بینی می‌شود تعدیل عوامل آسیب‌زای درون فردی، تلاش برای تعدیل عوامل آسیب‌زای بین فردی و فرافردی را هم به دنبال داشته باشد. بنابراین، در هر جلسه بر این اساس آموزش، تکنیک‌ها و تکالیف ارائه گردید.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی توانمندسازی مشاوران در مدارس انجام شده است. نگاهی اجمالی به نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که از طرفی، وضعیت مطلوب فعالیت‌های مشاوره با توجه به مبانی نظری و تجربی موضوع با اهمیت است و به منظور تحقق اهداف نظام‌آموزشی و پرورشی در کشور بایستی در حد بالایی درآموزش و پرورش مورد توجه قرار گیرد. از طرف دیگر، وضعیت موجود فعالیت‌های مشاوره در مدارس از وضعیت نسبتاً نامطلوبی برخوردار است و بین وضع موجود و وضع مطلوب فعالیت‌های مشاوره در مدارس شکاف وجود دارد که بیشترین شکاف در بعد درون فردی و سپس در بعد فرافردی بوده است.

دستیابی به اهداف و بهبود عملکردآموزش و پرورش مستلزم آسیب‌شناسی فعالیت‌های آن از جمله فعالیت‌های مشاوره در مدارس است. در این خصوص، فعالیت‌های مشاوره همواره با از ناحیه عوامل آسیب‌زا، با آسیب‌هایی مواجه بوده که بخشی از آن‌ها مربوط به عواملی هستند که به فرد مشاور مربوط می‌شوند و در پژوهش حاضر به‌عنوان عوامل درون فردی مطرح شدند، همان‌گونه که در پژوهش حاضر نشان داده شده است، مشکلات مربوط به رشته تحصیلی و رشته شغلی مشاور و مشکلات مربوط به ویژگی‌های شخصی و ارتباطی مشاور از بیشترین تاثیرگذاری بر فعالیت‌های مشاوره برخوردار بودند. بخش دیگر، عواملی که مربوط به ارتباطات بین فردی شخص مشاور و محیط کاری او هستند و با عنوان عوامل آسیب‌زای بین فردی مطرح شدند. در این مطالعه، مشکلات مربوط به نگرش همکاران مدرسه به فعالیت‌های مشاوره بیشترین تاثیر را بر عملکرد مشاوران داشته است. همچنین، بخش دیگری از آن‌ها، مجموعه عوامل آسیب‌زایی که به‌عنوان عوامل فرافردی مطرح شدند و فراتر از حیطه خود مشاور یا ارتباطات او قرار می‌گیرد که در بین این مسایل، همان‌گونه که در فوق گفته شد، مشکلات مربوط به جو

سازمان آموزش و پرورش و نگرش مسئولان به فعالیتهای مشاوره، مشکلات مربوط به استخدام، نظارت، ارزشیابی و نحوه اجرای فعالیتهای مشاوره بیشترین تاثیر را داشته‌اند. مجموعه این عوامل باعث شده است بین وضع موجود و مطلوب فعالیتهای مشاوره در مدارس شکاف و فاصله‌ای دیده شود که ناشی از وجود آسیب‌هایی در فرآیند مشاوره در مدارس بوده و در مجموع عملکرد مشاوران در مدارس را دچار نوعی اختلال نموده است که توجه جدی به آسیب‌شناسی این فعالیتهای مشاوره و تلاش و اهتمام در جهت رفع موانع و آسیب‌ها را به منظور دستیابی به اهداف آموزشی و پرورشی ضروری می‌سازد. بنابراین، با توجه با این شرایط، ضروری است که با عنایت به مولفه‌های بعد درون فردی آسیب‌های فعالیتهای مشاوره، تلاش در جهت جلوگیری از بروز مشکل، تأخیر در ظهور پیامدهای مشکل، کاهش اثرات مشکل، تقویت دانش، نگرش و رفتار افراد در جهت حفظ و بازیابی بهزیستی جسمانی و عاطفی، فراخوانی حمایت‌های خانوادگی، گروهی و اجتماعی مؤثر بر بهزیستی افراد از سوی مشاوران مدارس بیش از پیش صورت پذیرد. هم‌چنین، در بعد فرا فردی، ضروری است که مدیران برای تحقق هر چه بیشتر هدف‌های سازمان، بر فضای سازمانی نظارت و بایجاد محیط مناسب کاری زمینه‌افزایش بهره‌وری و ارتقای عملکرد مشاوران را فراهم کنند. و بالاخره، ضروری است که با عنایت به مولفه‌های بعد بین فردی آسیب‌های فعالیتهای مشاوره، به بررسی رضایتبخش منابع فشار توجه شود و برای این منظور باید طیف کامل مسایل روانشناختی، جامعه‌شناختی و فیزیولوژیایی که در محیط مدارس بر مشاوران اثر می‌گذارد مورد بررسی قرار گیرد. در نهایت اینکه، شناسایی و طبقه‌بندی عوامل آسیب‌زای فعالیتهای مشاوره، نیازسنجی آموزشی مشاوران، توانمندسازی حرفه‌ای و بهره‌گیری از راهبردهای ارتقای سلامت مشاوران، لزوم آموزش صلاحیتهای حرفه‌ای به متصدیان فعالیتهای مشاوره در مدارس براساس استانداردهای مشاوره در مدارس، زمانبندی اجرای فعالیتهای مشاوره در مدارس، می‌تواند به بهبود عملکرد مشاوران در مدارس منجر گردد.

محدودیت‌های پژوهشی شامل موارد زیر بود؛ نگرش‌های منفی برخی از مدیران و معلمان به مشاوران مدارس و نقش آن‌ها در مدرسه، با سوگیری در ارزیابی از فعالیتهای مشاوران همراه بود و این عامل به عنوان یک محدودیت تعمیم نتایج را با مشکل مواجه می‌نماید. محدودیت جامعه آماری و حجم نمونه تعمیم نتایج پژوهش را محدود می‌سازد. سنجش میزان آگاهی مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی حاضر دشوار است و می‌تواند به عنوان یک عامل محدودکننده در تعمیم نتایج پژوهش بشمار آید. براساس نتایج حاصل از پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود که مسئولین و سیاست‌گذاران آموزش و پرورش در حوزه مشاوره، این آسیب‌ها را مدنظر قرار داده و راه کارهای مناسبی را برای ارتقای سطح فعالیتهای مشاوره و بهبود عملکرد مشاوران مدارس بیندیشند. محتوای الگوی تدوین شده در جلسات ماهانه مشاوران مدارس سراسر کشور یا به‌صورت دوره‌های ضمن خدمت به مشاوران مدارس آموزش داده

شود. به مراکز آموزشی و دانشگاهی پیشنهاد می‌شود برای گزینش و آموزش دانشجویان مشاوره و روان‌شناسی به ویژه با گرایش مدرسه، از یافته‌های پژوهش حاضر استفاده نمایند.

تقدیر و تشکر

با سپاس و تشکر از همکاری مدیریت اداره کل آموزش و پرورش و مدیریت اداره آموزش و پرورش نواحی و مناطق ۲۴ گانه استان آذربایجان غربی که پژوهشگران را در اجرای پژوهش حاضر یاری دادند.

منابع

- آزاد مرزآبادی، اسفندیار؛ هوشمندجا، منیجه و پورخلیل، مجید. (۱۳۹۱). رابطه معنویت سازمانی با توانمندسازی روانشناختی، خلاقیت، هوش معنوی، استرس شغلی و رضایت شغلی کارکنان دانشگاه. *مجله علوم رفتاری*، ۶، ۲، ۱۸۷-۱۸۱.
- ابراهیمی، لقمان. (۱۳۹۱). *آسیب‌شناسی فعالیت‌های مشاوره در دوره متوسطه مدارس*. گروه پژوهش و تحقیق اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی.
- اسلامی اندارگلی، عنایت؛ حسین زاده، جواد وایزانی، محمد. (۱۳۹۲). تاثیر آموزش بر توانمندسازی نیروی انسانی و بهره‌وری. *ماهنامه اصلاح و تربیت*، ۲۱۷، ۳۵-۳۳.
- افروز، غلامعلی. (۱۳۸۹). مشکلات اجرایی مشاورین در مدارس. *مجله رشد مشاور مدرسه*، ۶، ۲، ۳۸-۳۴.
- اعلائی هره دشت، غلامحسین. (۱۳۸۷). بررسی عملکرد مشاوران مدارس متوسطه استان گیلان. *مجله مدارس کارآمد*، ۴، ۱۱۱-۱۰۸.

بازرگان، عباس؛ خرازی، خرازی و جمالی فر، منصوره. (۱۳۹۱). بررسی مقایسه‌ای آموزش مداوم برای توانمندسازی منابع انسانی. *ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه*، ۱، ۱۲-۴. توکلی، فاطمه. (۱۳۸۹). میزگرد بررسی مشکلات اجرایی مشاورین در مدارس. *مجله رشد مشاور مدرسه*، ۵، ۳۸-۳۴.

توکلی، یدالله؛ ایزدی، علی اصغر؛ مصطفی پور، فریدون؛ فولادی، عزت الله و محمدخانی، شهرام. (۱۳۸۶). *برنامه‌ها و فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در دوره متوسطه و پیش دانشگاهی*. تهران: انتشارات ورا دانش با همکاری دفتر برنامه ریزی امور فرهنگی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش. چاپ سوم.

حسینی نسب، داوود؛ میکائیلی منیع، فرزانه و اقبالی قاضی جهانی، نسرين. (۱۳۸۹). بررسی رابطه توانمندی روان‌شناختی دبیران با تعهد سازمانی آنها در مدارس متوسطه شهر ارومیه در سال تحصیلی ۸۹-۸۸. *مجله علوم تربیتی*، ۳، ۹، ۴۹-۲۷.

جدی، ابراهیم. (۱۳۸۸). *بررسی رابطه توانمندسازی دبیران با تعهد سازمانی، تعهد حرفه‌ای و رفتار تابعیت سازمانی دبیران در مدارس ناحیه یک شهر تبریز*. پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشکده علوم انسانی دانشگاه ارومیه.

دوکانه‌ای فرد، فریده؛ شفیق آبادی عبدالله و شریفی، حسن پاشا. (۱۳۸۷). ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت‌شناختی مشاوران موفق از دیدگاه جامعه‌ی مشاوران. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی (اندیشه و رفتار)*، ۳، ۱۰، ۴۶-۳۳.

سلیمی بجزستانی، حسین. (۱۳۸۷). *راهبردهای مشاوره گروهی در مدارس: خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس*. *مجله مشاور مدرسه*، ۴، ۱، ۳۷-۴۱.

شکاری، عباس و حیدرزاده آرانی، سمن سا. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی آموزش‌های حرفه‌ای بیمه بر عملکرد کارکنان شرکت‌های بیمه از نظر مهارت‌های کارآفرینی (مطالعه موردی: استان اصفهان). *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۴، ۱۳، ۱۲۹-۱۰۹.

شاهمرادی، سمیه؛ فاتحی زاده، مریم و احمدی احمد. (۱۳۹۰). پیش‌بینی تعارض زناشویی از طریق ویژگی‌های شخصیتی، روانی و جمعیت‌شناختی زوج‌ها. *فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی*، ۴۳، ۳۳-۴۴.

شفیق‌آبادی، عبدالله. (۱۳۸۳). *راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی: مفاهیم و کاربردها*. تهران: انتشارات سمت.

- شفیع‌آبادی، عبدالله. (۱۳۸۸). نظریه‌پردازی انتخاب شغل براساس مکتب روانشناسی فردی. هشتمین سمینار انجمن مشاوره ایران: مشاوره شغلی و سازمانی، تهران، بعثت.
- صالح‌نیا، منیره. (۱۳۹۱). بررسی اثر توانمندسازی شناختی کارکنان بر بهره‌وری آنان. فصلنامه روانشناسی صنعتی/سازمانی، ۳، ۱۲، ۶۵-۷۶.
- صباغیان، زهرا و آراسته، زهرا. (۱۳۹۱). بررسی میزان تأثیرآموزش کارکنان بر توانمندسازی منابع انسانی بانک کشاورزی منطقه غرب شهر تهران. دو فصلنامه مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی، ۵، ۸، ۷۸-۹۴.
- صیادی، علی. (۱۳۸۹). تدوین برنامه توانمندسازی روانشناختی مبتنی بر مدل چندمحوری شغلی شفیع‌آبادی و مقایسه اثربخشی آن با مدل شناختی توماس و ولتهوس بین مشاوران شهر رشت. پایان نامه دکتری مشاوره. دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- قربانی، محمود. عسگرزاده، هاشم و عباسی، بهرام. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین توانمندسازی شناختی کارکنان با بهره‌وری نیروی انسانی. ماهنامه منابع انسانی، ۱۵، ۴۲-۵۱.
- لیترل، جان و پترسون، جین. (۲۰۰۴). مشاوره‌ی مدرسه (توصیف یک الگوی ممتاز و جدید برای مشاوران مدارس). ترجمه: کیانوش زهراکار و عباس سامی، (۱۳۹۲). تهران: نشر روان، چاپ اول.
- منعمی مطلق، فاطمه (۱۳۸۷). مشاوران و چالش‌های پیش رو: مروری بر مسائل، مشکلات و چالش‌های مشاوران مدارس. مجله رشد مشاور مدرسه، ۱، ۴۴-۴۱.

Abdul Rahman. A. M. (2013). A guidance and counseling model practiced within Malaysia schools. *International Journal of Education and Research*, 1, 4, 1- 12.

Alavi, M., Boujarian, N., & Tajudin Ninggal M. (2012). The challenges of high school counselors in work place. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 4786- 4792.

Anagbogu, M. A., Nwokolo, C. N., Anyamene, A. N., Anyachebelu, F. E., & Umezulike R. Q. (2013). Professional challenges to

counselling practice in primary schools in Anambra State, Nigeria: The way forward. *International Journal of Psychology and Counselling*, 5(5), 97-103.

ASCA. (2012). *The ASCA national model: A framework for school counselor programs (3rd. Ed)*. Alexandria, VA: American School Counselor Association.

Buser, J. K., Buser, T. J., Gladding, S., & Wilkerson, J. (2012). The creative counselor: Using the SCAMPER Model in Counselor Training. *Journal of Creativity in Mental Health*, 6, 256–273.

Chiang, C. F., & Hsieh, T. S. (2012). "The impacts of perceived organizational support and psychological empowerment on job performance: The mediating effects of organizational citizenship behavior". *International Journal of Hospitality Management*, 31,180-190.

Cooper, M. (2013). *School-based counselling in UK Secondary Schools: A review and critical evaluation*. University of Strathclyde. p. 34.

D'Amato, R. C., Van Schalkwyk, G. J., Zhao, B. Y., & Hu, J. (2013). Understanding the development of school psychology in Mainland China. *School Psychology International*, 34, 131–144.

Fernandez, S., & Moldogaziev, T. (2010). Empowering public sector employees to improve performance: *Does it work? American Review of Public Administration*, 41, 23-47.

Fernandez, S., & Moldogaziev, T. (2013). Using employee empowerment to encourage innovative behavior in the public sector. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 23, 155-187.

Gallant, D. J., & Zhao, J. (2011). High School Students' Perceptions of School Counseling Services: Awareness, Use, and Satisfaction. *Counseling Outcome Research and Evaluation*, 2(1), 87-100.

- Heidari, M., Alhani, F., Kazemnejad, A., Moezzi, F. (2007). The effect of empowerment model on quality of life of Diabetic adolescents. *Iranian Journal of Pediatrics*, 17(1), 88-96.
- Low, P. K. (2009). Considering the Challenges of Counselling Practice in schools. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 31, 71-79.
- Low, S. K., Kok, J. K., & Lee, M. N. (2013). A holistic approach to schoolbased counseling and guidance services in Malaysia. *School Psychology International*, 34, 190-201.
- Meyerson, S. H. L., & Kline, T. H. J. B. (2007). Psychological and environmental empowerment: Antecedents and consequences. *Leadership & Organization Development Journal*, 29, 5, 444- 460.
- Militello, M., & Janson, C. H. (2012). The urban school reform opera: The obstructions to transforming school counseling Practices. *Education and Urban Society*, 2(3), 1-30.
- Modo, F. N., & George, I. N. (2013). Professional Challenges to counseling practice in Akwa Ibom State. *Journal of Education and Practice*, 4(3), 83-89.
- Oye, N. D., Obi, M. C., Mohd T. N., & Bernice, A. (2012). Guidance and counseling in Nigerian secondary schools: The role of ICT. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 8, 26-33.
- Paul, G. (2010). *The Louisiana School Counseling Model*. Educational program consultant, high school initiative.
- Schmidt, J. (2007). What really matters in School Counselor empowerment: A response to Hipolite-Delgado and Lee. *Professional school counseling*, 10(4), 344-351.
- Shaterloo, A., & Mohammadyari, Gh. (2011). Students counselling and academic achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 625-628.
- Wai Ching, S. (2014). The need for guidance and counselling training for teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 113, 36 - 43.

Wang, Y., & D'Amato, R. C. (2013). Providing comprehensive school psychology services in the Republic of Taiwan. *School Psychology International, 34*(2), 145–153.